

Vzostupná konvergencia v zamestnanosti a sociálnoekonomických faktoroch

Úvod

V kontexte rastúcich obáv v súvislosti s rozdielmi v sociálnom pokroku jednotlivých členských štátov sa nadácia Eurofound zaviazala vo svojom pracovnom programe na roky 2017 – 2020 k preskúmaniu vzostupnej konvergencie v Európe, pričom konečným cieľom je určiť, či a kde sa v sociálnoekonomických trendoch v jednotlivých krajinách prejavuje konvergencia alebo divergencia.

Táto správa je prvým tematickým výstupom výskumnej línie s názvom Monitorovanie konvergencie v Európskej únii. Pomocou koncepcnej a metodologickej práce nadácie Eurofound v roku 2018 sa v správe skúma vzostupná sociálnoekonomická konvergencia a konvergencia v zamestnanosti, a to prostredníctvom súboru 21 ukazovateľov, z ktorých väčšina patrí do sociálneho prehľadu európskeho piliera sociálnych práv.

Správa je rozdelená na tri hlavné časti. V prvej sa skúma vzostupná konvergencia na európskej úrovni, pričom sa rozlišuje medzi krajinami eurozóny a krajinami mimo nej. V ďalšej sa skúmajú vybrané ukazovatele na regionálnej úrovni a diskutuje sa o faktoroch vplývajúcich na konvergenciu. Posledná časť je venovaná úlohe dvoch možných politických iniciatív – systému európskeho poistenia v nezamestnanosti a politike európskej minimálnej mzdy, ktoré sú predmetom diskusie a hodnotenia z hľadiska toho, ako podporujú konvergenciu.

Politické súvislosti

Vzostupná konvergencia – trend, pri ktorom sa zlepšuje výkonnosť členských štátov EÚ v danej oblasti alebo súbore oblastí a zároveň sa znižujú rozdiely medzi členskými štátmi – bola vždy vnímaná ako politický príslub zo strany EÚ, predovšetkým v ekonomickej a sociálnej oblasti. Členské štáty a ich občania sa pripojili k EÚ s očakávaním, že sa podarí dosiahnuť rôzne ciele v sociálnoekonomickej oblasti a že v konečnom dôsledku sa zlepšia životné a pracovné podmienky.

Tieto očakávania sa darilo z veľkej časti plniť až do hospodárskej krízy v roku 2008, kedy došlo k zastaveniu alebo dokonca zvráteniu vzostupnej konvergencie, pričom v členských štátoch došlo k zostupným trendom a zvýšeniu nerovnosti v ekonomickej a sociálnej oblasti.

Rozdielne výsledky medzi členskými štátmi a narastajúce nerovnosti sú hrozbou pre súdržnosť únie a sú v rozpore s očakávaniami členských štátov a ich občanov. Je preto žiadúce, aby sa tomuto fenoménu venovala vážna pozornosť: hospodárske rozdiely ohrozujú príslub spoločnej hospodárskej prosperity v celej Európe, pričom sociálne rozdiely predstavujú prekážku pri plnení konečného cieľa európskeho integračného projektu, ktorým je zlepšovanie životných a pracovných podmienok.

Hospodárska a sociálna konvergencia sa preto stala hlavným predmetom politickej diskusie, aby sa tieto problémy mohli riešiť. Myšlienka konvergencie je hlavným tematickým prvkom európskeho piliera sociálnych práv, ktorý bol vyhlásený v novembri 2017 a „má slúžiť ako kompas obnovenej konvergencie vedúcej k lepším pracovným a životným podmienkam v Európskej únii“.

Hlavné zistenia

Napriek negatívnym účinkom hospodárskej krízy z analýzy vyplýva, že od začiatku 21. storočia sa členské štáty priblížili k celkovo lepším podmienkam zamestnávania a sociálnoekonomickým podmienkam. Okrem toho, napriek zostupným trendom a divergencii zaznamenanými v prípade niekoľkých ukazovateľov je možné identifikovať dva rôzne modely vzostupnej konvergencie.

V prípade prvej skupiny ukazovateľov, kde patria nedostatky vo vzdelávaní a rodové rozdiely, ako aj miera činnosti, boli trendy vzostupnej konvergencie počas celého posudzovaného obdobia stabilné a spoľahlivé. Bolo zaznamenané zlepšenie úrovne týchto ukazovateľov a zníženie rozdielov medzi výkonnosťou členských štátov v týchto oblastiach, pričom len v obmedzenom počte došlo v dôsledku hospodárskeho cyklu k fluktuácii ich miery a variability. V prípade tejto skupiny ukazovateľov bol pokrok

v rámci vzostupnej konvergenencie rýchlejší v eurozóne ako v krajinách mimo eurozóny.

Naopak, v prípade druhej skupiny ukazovateľov, do ktorej patrí účasť na trhu práce a vylúčenie z trhu práce, ako aj chudoba, vykazovala vzostupná konvergencia výraznú mieru korelácie s hospodárskym cyklom. Cyklický trend je možné pozorovať z hľadiska priemeru aj variability, čo naznačuje vzostupnú konvergenciu v priaznivom období (spolu so zlepšeniami a menším rozptylom) a zostupnú konvergenciu v nepriaznivom období (spolu so zhoršenou úrovňou a väčším rozptylom). Je zaujímavé, že v prípade týchto ukazovateľov je konvergencia v krajinách mimo eurozóny rýchlejšia ako v krajinách, ktoré do eurozóny patria. Vzhľadom na koreláciu s hospodárskym cyklom ide o ukazovatele, v ktorých by členské štáty mali byť odolnejšie, aby sa predišlo asymetrickým šokom v budúcnosti.

Zostupné trendy boli identifikované v oblasti príjmovej nerovnosti a v ukazovateľoch týkajúcich sa podmienok zamestnávania, predovšetkým z hľadiska neštandardného zamestnania a prechodu z dočasného do trvalého zamestnania.

Bez ohľadu na identifikované trendy vzostupnej konvergenencie je dôležité poukázať nato, že v prípade niektorých ukazovateľov sú nerovnosti v sociálnoekonomických ukazovateľoch a ukazovateľoch trhu práce vo všeobecnosti väčšie medzi regiónmi EÚ ako medzi krajinami, v ktorých dochádza k výraznejšiemu procesu konvergenencie. Okrem toho z analýzy určitých skupín obyvateľstva vyplýva, že na modely konvergenencie má vplyv aj vek a vzdelanie.

Politické ukazovatele

Udržateľná vzostupná hospodárska a sociálna konvergencia sa považuje za čoraz významnejšiu z hľadiska stability jednotnej meny a integrácie členských štátov a regiónov.

Rôzne európske inštitúcie preskúmali niekoľko rôznych iniciatív v snahe zvýšiť odolnosť členských štátov a ich kapacity v oblasti hospodárskej a sociálnej konvergenencie. V tejto správe sa skúmajú možné účinky dvoch takýchto iniciatív: systému európskeho poistenia v nezamestnanosti a politiky európskej minimálnej mzdy.

Systémom európskeho poistenia by sa podporilo zníženie makroekonomického rizika, ako aj konvergencia v oblasti sociálnoekonomických podmienok nezamestnaných. Prostredníctvom tohto systému by sa zmiernil asymetrický vplyv období recesie vo všetkých členských štátoch, ako aj znížili ekonomické a sociálne dôsledky nezamestnanosti. Morálny hazard a distribučné účinky v krajinách však sťažujú realizáciu. Bez ohľadu na zložitosť koncepcie sa v súčasnosti uznáva potreba lepšej koordinácie systémov dávok v nezamestnanosti, a to nielen pokiaľ ide o stabilizáciu cyklu, ale aj o harmonizáciu zaobchádzania s nezamestnanými v celej Európe.

Politikou európskej minimálnej mzdy sa podporuje väčšia konvergencia v oblasti disponibilného príjmu a znižuje počet chudobných pracujúcich a zároveň sa predchádza sociálnemu dampingu. Zvýšenými príjmami medzi zamestnancami na spodnej hranici príjmového rozdelenia by sa takisto mohol podporiť prístup k základným službám so stále neuspokojenými potrebami. Hlavné nedostatky politiky európskej minimálnej mzdy sa týkajú potenciálnych negatívnych účinkov minimálnych miezd na zamestnanosť mladých ľudí a nízkokvalifikovaných pracovníkov, ako aj na autonómiu vnútroštátnych a sociálnych partnerov pri stanovovaní miezd.

Zatiaľ čo realizácia týchto dvoch politík môže byť dlhá a neistá, nepretržitým monitorovaním konvergenencie vnútroštátnych politík a väčšou koordináciou na úrovni EÚ by sa mohlo zabezpečiť, aby hospodárska a sociálna konvergencia napredovala požadovaným tempom. Je potrebné, aby sa vynaložilo osobitné úsilie na zmiernenie hospodárskych a sociálnych rozdielov, a to nie len medzi krajinami ale aj medzi regiónmi a rôznymi skupinami obyvateľstva.

Ďalšie informácie

Správa s názvom Vzostupná konvergencia v oblasti zamestnanosti a sociálnoekonomických faktorov je dostupná na stránke <http://eurofound.link/ef18042>.

Vedúci výskumu: Massimiliano Mascherini

information@eurofound.europa.eu